

- уміти стримувати власницькі інстинкти і відноситися до дитини як до рівноправного партнера, що просто поки що володіє меншим життєвим досвідом;
- з повагою відноситися до прагнення всіх інших членів родини робити кар'єру і самоудосконалюватися.

Список використаних джерел:

1. Азаров Ю.П. «Сімейна педагогіка». – М, 1985.
2. Батьків не обирають... : Проблеми відповідального батьківства в сучасній Україні / За ред. Ю.М. Якубової та ін. – К.: АЛД, 1997. – 185 с.
3. Безлюдна Н. Розвиток мислення у спадщині В. Сухомлинського // Початкова школа. – 1998. – № 4. – С. 54-57.
4. Бойко А. Григорій Ващенко: альтернатива поглядів і оцінок: Навчальний посібник. – К.: ІЗМН, 1999. – 235 с.
5. Бондарчук О.І. Сім'я як осередок соціалізації дитини // Проблеми соціальної захищеності дітей в ринкових умовах. – К.: АЛД, 1998. – 95 с.
6. Сухомлинський В. Моральні цінності сім'ї // Вибрані твори: В п'яти томах. – К.: Рад. школа, 1977. – Т. 5. – С. 343-347.

Самикова Г.А.

*вчитель вищої категорії,
заступник директора з НВР,
Краматорська ЗОШ I-III ступенів № 1*

Рєзков М.І.

*здобувач відділу етнополітології,
Інститут політичних та етнонаціональних
досліджень імені І.Ф. Кураса
Національної академії наук України;
керівник гуртка «Євроклуб»,
Краматорська ЗОШ I-III ступенів № 1*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ МІЖЕТНІЧНИХ ВІДНОСИН СЕРЕД УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНСЬКОГО ДОНБАСУ

В умовах реформації сучасного українського суспільства, переходу до нових стандартів освіти і виховання молодого покоління, загострення міжетнічних відносин, стає актуальним пошук нових шляхів удосконалення виховного процесу в контексті формування ціннісного ставлення школярів до оточуючого світу, інших культур і народів, їх звичаїв і традицій.

Від розв'язання проблем етнокультурного виховання молодого покоління значною мірою залежить майбутнє української нації. Виховання від якого, насамперед, залежить формування системи суспільних цінностей, норм та правил, становлення духовно збагаченого громадянина, здатного відстоювати інтереси своєї держави. За цих обставин, безумовно, пріоритетним напрямком сучасної виховної системи стає виховання, яке визначається можливостями та інтересами кожної особистості та передбачає врахування особливостей всіх етнічних груп, які проживають на території України [5].

Аналіз праць сучасних учених та навчальних посібників з соціальної педагогіки, а також досвід практичної діяльності фахівців у системі соціальних служб для молоді та практикуючих педагогів свідчить, що соціально-педагогічні основи соціалізації молоді на рівні такого специфічного за багатьма ознаками регіону, яким є Донбас, ще не знайшли відповідного відображення у вітчизняній науковій літературі. Лише за останні два роки спостерігається певна активізація цього напрямку наукових досліджень, який відзначається неабиякою актуальністю на цей день.

Науково-обґрунтована державна молодіжна політика в Україні також тільки починає формуватися. На сьогодні майже немає комплексних та головне відпрацьованих на практиці науково-методичних програм та інших регіональних документів щодо особливостей етнокультурного виховання в регіонах Південного сходу України загалом та Донецько-Луганському регіоні зокрема [3].

Досліджувану нами проблему в своїх працях розглядали класики філософської і психолого-педагогічної думки: Е. Дюркгейм, Д. Дідро, Р. Оуен, Т. Парсонс на сучасному ж етапі та в контексті саме української проблематики її вивчають такі дослідники як Н. Шагай, В. Делянченко, Л. Бондар, С. Волкова, Г. Іванова та інші.

Спираючись на їх наукові розвідки, а також аналізуючи власний педагогічний досвід мусимо констатувати наступні причини недостатньої етнокультурної компетентності школярів Донецького краю:

1. Інтеріоризація колишнього комуністичного режиму (радянська свідомість). Родинне виховання дітей переважно в дусі радянських цінностей.

2. Недостатня обізнаність учнів в історії рідної країни, панування у їх свідомості великої кількості пропагандистських кліше та міфів, заснованих на емоційному, а досить часто просто перекрученому сприйнятті історичних фактів.

3. Несприятливе інформаційне поле. Тривала відсутність в регіоні ЗМІ з альтернативною подачею інформації.

Беручи до уваги наведені вище виклики ми розглядаємо етнокультурне виховання як один з найважливіших та найвпливовіших

інструментів з їх подолання. Адже саме воно здатне не тільки враховувати інтереси національних культур та регіональних культурних традицій, але також і потреби особистості в національно-культурній самоідентифікації. Тому на сучасному етапі ми говоримо про нього, як про спосіб повернення втрачених духовних цінностей, морально-естетичних норм поведінки, та відновлення відчуття причетності учнівської молоді Донбасу до української нації, її історії, традицій та національної пам'яті.

Враховуючи те, що регіони України, і Донбас тут не є винятком, склалися під впливом своєрідних історичних обставин, мають свою неповторну історію і культуру, значну роль у справі виховання почуття патріотизму учнів відіграють історичні, культурні та ментальні традиції краю. Вони передусім впливають на духовну сферу молоді, на сферу почуттів, які, в свою чергу, є внутрішньою спонукальною силою, що визначає форму суспільної поведінки особистості.

У процесі виховання почуття патріотизму учнівської молоді Донецько-Луганського регіону, безумовно, потрібно враховувати його етнічні особливості, які мають як національні, так і полікультурні риси, і потребують особливої уваги з метою їх збереження, відродження й примноження [4]. Більше того, залучення молоді до вивчення історії та культурних традицій саме свого регіону в контексті їх прив'язки та спорідненості з загальноукраїнськими культурними цінностями може стати тим фактором, який в майбутньому гармонізує і надасть процесу патріотичного виховання природного і неупередженого характеру.

Розуміючи всю складність практичного впровадження в життя цього завдання, в умовах сучасності, пропонуємо використовувати для його втілення наступні інструменти:

1. Використовувати моральний авторитет вчителя/вихователя для формування загальноприйнятих засад міжетнічних відносин в суспільстві. Навчати на власному прикладі (превалювання істини авторитету над авторитетом істини в суспільній свідомості). Завоювання ж авторитету можливо лише за умови демонстрування поваги до першопочаткової думки учня, щирому намаганні зрозуміти її витoki та підвалини, утриманні від огульної критики його міркувань, чи тим паче критики тих людей, що нав'язали йому ці погляди.

2. Інший аспект проблеми етнокультурного виховання розкриває президент Національної академії педагогічних наук України Василь Григорович Кремень: «Ми повинні якомога скоріше покінчити з авторитарною, репресивною педагогікою та перейти до педагогіки толерантної [2]. Публічне «виховання» і тим паче застосування покарання, у будь-якій формі, до учня, що має іншу точку зору є абсолютно неприпустимими і призводять до повністю зворотного ефекту та мають бути відкинуті, як пережитки радянської системи освіти.

3. Надання можливості учням самостійно знайти альтернативні джерела інформації та сформулювати власну точку зору. Ненав'язування власної позиції. Вчитель має не виголошувати істину в останній інстанції, а шляхом правильної постановки питань лише підводити учня до самостійного відкриття цієї істини.

Теологи твердять, що неофіти, які прийшли до віри через осмислення, вірять набагато глибше, ніж традиційні віруючі, що успадкували свою віру через традицію та ритуали. Тому Донбас, який прийме українську ідентичність не в традиції, а осмислено, усвідомлюватиме, яку ціну було за це «заплачено», та має всі шанси стати одним з найбільш патріотично-налаштованих регіонів України.

4. Використання науки як інструменту етнокультурної самоосвіти учнів. Участь у конференціях, конкурсах, семінарах, наукових диспутах з однолітками надає можливість не лише займатися збором та аналізом найрізноманітнішої історико-культурної інформації, а й потрапляти в середовище однодумців, людей зайнятих тією ж справою та маючих ті самі морально-етичні переконання, що має величезне значення в контексті психології підлітків.

Здійснення виховної роботи з метою гармонійного розвитку особистості в умовах полікультурного суспільного середовища виявляється як в розвитку всіх компонентів етнокультурної взаємодії, так і в активізації перетворюючої діяльності в суспільному житті, праці, побуті, людських взаєминах в середині суспільства.

Резюмуючи все вищенаведене зазначимо, що генеза ціннісного ставлення школярів до навколишнього світу в умовах поліетнічного середовища є не лише завданням етнокультурного виховання, а й невід'ємною складовою його змісту, важливим показником результативності виховної роботи в школі, що передбачає водночас високі морально-етичні прояви у поведінці школярів.

Список використаних джерел:

1. Кремень В. Г. Консолідація України на основі платформи толерантності // В. Г. Кремень, Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського : зб. наук. пр. / гол. ред. В.Д. Будак. Вип. 1.46 (108). – Серія «Педагогічні науки». – Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського. – 2014. – 184 с. – С. 7–11.

2. Нагорна Л. П. Українська політична нація: лінії розлому і консолідації / Л. П. Нагорна, Віче. – 2000. – № 1. – С. 132-146.

3. Назаренко Г.А. Виховання культури міжетнічних відносин старшокласників у позаурочній діяльності : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.07 / Галина Анатоліївна Назаренко. – Київ 2007. – 26 с.

4. Рашидова С. С. Виховання почуття патріотизму старшокласників на культурно-художніх традиціях Донбасу: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / Світлана Станіславівна Рашидова – Луганськ 2007. – 25 с.

5. Шагай Н. Роль морального виховання у формуванні ціннісного ставлення старшокласників до навколишнього світу в умовах поліетнічного середовища. [Електронний ресурс] / Н. Шагай – Режим доступу до джерела: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/106/19627-rol-moralnogo-vixovannya-u-formuvanni-cinnisnogo-stavlennya-starshoklasnikiv-do-navkolishnogo-svitu-v-umovax-polietnichnogo-seredovishha.html>

Феделеш Н.Й.

викладач світової літератури, викладач-методист;

Чорі А.В.

викладач української мови, викладач-методист,

Відокремлений підрозділ

Національного університету біоресурсів

і природокористування України «Мукачівський аграрний коледж»

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ВИХОВАННЯ У СТУДЕНТСЬКОМУ КОЛЕКТИВІ

Сучасний освітній процес актуалізує багато різних педагогічних підходів до особистості студента: розкрити його як професіонала, навчити самостійно приймати рішення, зацікавити в самовдосконаленні та постійно йти до нових звершень тощо. Вирішення нових завдань, що виникають у сучасному суспільстві, потребує нових підходів до організації освітнього процесу, його спрямування на вирішення проблем виховання і розвитку людини, яка не тільки володіє комплексом знань, навичок тощо, але й здатна до широкого спілкування, в тому числі й у багатонаціональному середовищі, в дусі гуманістичних традицій та ідей. Це надзвичайно важливо для виховання особистості, здатної виявити готовність до розуміння і співпраці, терпимість до інакомислення, критичного осмислення суджень, заснованого на моральних цінностях, що підвищує антропологічну і етичну складову у вирішенні проблем освіти в цілому.

На наш погляд, для вчорашнього школяра, який став студентом, певна складність полягає у тому, що вища школа репрезентує нові цілі та завдання перед молодістю людиною, яка має свої амбіції, але не завжди може їх реалізувати. Новий навчальний заклад починає формувати певний мікроклімат, який, на думку вітчизняної дослідниці Л.М. Маценко, визначає, що – комфорт чи дискомфорт у стосунках формує позитивні чи негативні риси характеру, ідеали, цінності й норми поведінки [3, с. 5].